

Laukuva, d. I–II, [sudarytojai Virginijus Jocys, Povilas Krikščiūnas, vyriausiasis redaktorius Virginijus Jocys], (Lietuvos valsčiai), Vilnius: Versmė, 2005. – I d. – 924 p., 2008. – II d. – 950 p.

„Versmės“ leidykla, nuo 1994 metų rengianti ir leidžianti daugiatomę lokalinių monografijų seriją *Lietuvos valsčiai*, jau yra išleidusi 15 šios serijos knygų. *Laukuva* – 14-oji serijos *Lietuvos valsčiai* monografija, skirta Lietuvos tūkstantmečiui, Lietuvos valstybės – karaliaus Mindaugo karūnavimo 750 metų ir Laukuvos 750 metų jubiliejams, išleista dvejų dalių (I dalis išėjo 2005 m., II – 2008 m.). Tai, kad visa skelbiama medžiaga netilpo į vieną knygą, rodo, jog šis kraštas turi kuo pasigirti. Tai ir Laukuvos apylinkėse stūksantys Medvėgalio, Treigių, Burbiškių, Bilonių, Padievyčio piliakalniai bei su jais susiję pasakojimai, padavimai, ir šio krašto istorija nuo seniausių laikų iki šių dienų, na ir, žinoma, iš čia kilę, čia gyvenę, dirbę, kūrę, savo gimtąjį kraštą garsinę žmonės.

Monografiją sudaro septyni skyriai: „Gamta“, „Istorija“, „Atgimimas. Dabartis“, „Etninė kultūra“, „Kalba“, „Tautosaka“ ir „Įžymūs žmonės“. Pirmajame skyriuje Filomena Kavoliūtė savo straipsniuose apžvelgia Laukuvos apylinkių kraštovaizdį, Zigmas Malinauskas – žemės gelmių sandarą ir raidą, Kazys Praeras supažindina skaitytojus su šio krašto gamtos ir kultūros vertybėmis Varnių regioniniame parke, kurio tikslas – išsaugoti Žemaičių centrinio ežeringojo kalvyno kraštovaizdį, jo gamtinę ekosistemą ir kultūros paveldo vertybes.

Didžiausiam, „Istorijos“, skyriuje skelbiami net devyni moksliniai straipsniai, aprobuoti monografijų serijos *Lietuvos valsčiai* Mokslo darbų komisijos. Vykinto Vaitkevičiaus straipsnis „Laukuvos šventvietės“ skirtas senojo – ikikrikščioniškojo – tikėjimo šventoms ir kulto vietoms, žinomoms Laukuvos apylinkėse. Vytenio Almonaičio straipsnio „Laukuvos apylinkės kryžiuočių karo kelių aprašymų duomenimis“ tikslas – išsiaiškinti, kokios Laukuvos apylinkės gyvenvietės ir upės minimos šiame šaltinyje, aptarti jau atliktų oikonomų bei hidronimų lokalizacijų pagrįstumą, nustatyti Laukuvos apylinkių gy-

venviečių administracinį pavaldumą XIV a. pabaigoje. Romas Batūra, remdamasis Durburgiečio, Vartbergės, Marburgiečio kronikomis, mėgina aptarti, ar Laukuvos apylinkės galėjo būti susijusios su konkrečiais Ordino antpuoliais, koks galėjo būti tuometinis šio regiono vaidmuo. Apie Laukuvos apylinkių bajoriją XVI–XVIII a. rašo Jonas Drungilas. Dalia Klajumienė savo straipsnyje apžvelgia Laukuvos ir Požerės bažnyčių interjero dekorą raidą, jose išlikusias meno vertybes. Laukuvos miestelio ir jo apylinkėse atliktų architektūros kultūrologinių tyrimų rezultatus apžvelgia Vilma Karvelytė-Balbierienė. Straipsnyje „Laukuvos gimnazija 1943–1944 metais“ Stanislovas Buchaveckas, remdamasis naujais šaltiniais iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo fondų, gerokai papildo ankstesnes publikacijas apie Laukuvos gimnazijos įsteigimą ir veiklą nacių okupacijos metais. Apie šių dienų Laukuvos Norberto Vėliaus gimnaziją sociologiniu požiūriu rašo Antanas Čiužas. Nemažai straipsnių yra apie kultūrinį šio krašto gyvenimą. Čia skaitytojas galės susipažinti su Laukuvos teatro istorija, šio krašto bendruomenės kultūrine veikla, sporto laimėjimais, Kazio Misiaus parengtoje publikacijoje „Iš laukuviškių pasipriešinimo kovų kūrybos 1950–1953 metais“ paskaityti partizanų poezijos, rašytos pogrindžio spaudai.

„Etninės kultūros“ skyriuje skelbiami keli diplominiai darbai: Nijolės Letukienės „Vestuvių papročiai Padievyčio, Laukuvos ir kitose Šilalės rajono apylinkėse XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje“ ir Marytės Letukaitės „Žemdirbystės papročiai Laukuvos ir kitose Šilalės rajono apylinkėse XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje“. Abu šie darbai apginti Vilniaus universitete (1971 ir 1972 m., vadovė prof. P. Dundulienė). Rengiant spaudai kiek sutrumpinti. Liaudiškojo religingumo temai skirtas Danguolės Svidinskaitės mokslinis straipsnis „Religinės tapatybės formavimas: atvejis Laukuvos parapijoje“. Nemažai

įdomios medžiagos skaitytojas ras ir apie tradicinius liaudies amatus, įvairius buitines darbus: kalvystę, medinių namų statybą, durpių mynimą, kailiadirbystę, veltinių vėlimą, siuvimą, audimą, valgių gaminimą, medkopį ir kt. Šioje knygoje iš prieškarinės spaudos (*Gimtas kraštas*, 1940, 1942) perspausdinti laukuviško Kazio Kėdaičio-Kėdavičiaus straipsniai „Užgavėnės“ bei „Vaikų ir piemenų bausmės“.

Ne itin gausiame „Kalbos“ skyriuje skelbiami trys straipsniai. Tai Albinos Aukšoriūtės „Laukuvos seniūnijos gyventojų pavardės“, Marijos Razmukaitės „Laukuvos apylinkių gyvenamųjų vietų vardai“ ir Irenos Smetonienės „Laukuvos šnektos ypatumai“.

„Tautosakos“ skyriuje skelbiama nemažai pasakojamosios, smulkiosios tautosakos ir dainų. Kaip „Ižangos žodyje“ rašo šio skyriaus sudarytojas ir redaktorius Povilas Krikščiūnas, „čia skelbiama tautosaka surinkta įvairiu laiku buvusio Laukuvos valsčiaus kaimuose bei pačioje Laukuvoje. Dauguma dainų bei pasakojamosios tautosakos užrašyta Gulbių kaime gimusio ir augusio žinomo folkloristo Norberto Vėliaus. Smulkiąją tautosaką kruopščiai kaupė Padvarninkuose gimusi ir Gulbėse augusi Regina Šliogerytė (dab. Bliūdžiuvienė). Didžiulė šių entuziasčių darbo reikšmė. Vien Laukuvos apylinkėse N. Vėlius užrašė per 1900 įvairių tautosakos kūrinių, Regina Šliogerytė – apie 1850.“

Vitos Ivanauskaitės publikacijoje „Laukuviškių dainos“ (melodijas parengė Živilė Ramoškaitė) skelbiama 50 dainų. Tai darbo, vestuvių, meilės, šeimos, vaikų, krikštynų, vaišių, karo ir kitų žanrų dainos, sugrupuotos pagal Lietuvos liaudies dainų katalogo sistemą. Daugumą jų padainavo N. Vėliaus močiutė Juzefa Jakienė, mama Stanislava Vėlienė ir sesuo Stanislava Turauskienė (Vėliutė). Jūratė Šlekonytė savo publikacijoje „Pasakojamoji tautosaka“ pateikia 51 šio krašto sakytinės prozos kūrinių (pasakų,

legendų, anekdotų, sakmių, padavimų oracijų). Beveik visi tekstai atrinkti iš Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto rankraštyno rinkinių. Su smulkiąją laukuviškių tautosaką supažindina Regina Dringelienė, iš Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto Tautosakos rankraštyne esančių rinkinių atrinkusi 446 šio žanro vienetus. Tai daugiausia N. Vėliaus ir R. Šliogerytės tarmiškai užrašyti tekstai. Taip jie pateikiami ir šioje publikacijoje. Virginijus Jocys pristato Laukuvos apylinkių muzikantus ir jų repertuarą (melodijas parengė Jurgita Zvonkutė), Snieguolė Einikytė veda mus „Šokio keliu“, Alfonsas Motuzas atskleidžia Laukuvos krašto katalikiškąsias apeigas, pateikia šių apeigų giesmių antologiją.

Bene didžiausias šios monografijos skyrius – „Įžymūs žmonės“. Ir ne be reikalo. Juk kraštą labiausiai garsina iš ten kilę, ten gyvenę, kūrę žmonės. Tai Laukuvos vargonininkas, chorų, orkestrų organizatorius ir vadovas, muzikos mokytojas, įtakingas miestelio kultūros veikėjas Stanislovas Jurgutis, dialektologas profesorius Vladas Grinaveckis, lietuvių etninės kultūros tyrinėtojas, tautosakininkas, mitologas profesorius Norbertas Vėlius, teatrologas, menotyrininkas, režisierius Petras Bielskis, Nacionalinio operos ir baleto teatro solistė Stasė Girčytė (Balienė), poetas, redaktorius, vertėjas Juozas Almis Jūragis, fotografas Vaclovas Straukas, visuomenininkas, advokatas Antanas Sugintas, teisininkas, politikas, visuomenininkas Jonas Gudauskis, ilgametis Laukuvos vaistininkas Kajetonas Stropus, gydytojas, švietėjas, mecenatas Jonas Ukrinas, prelatai Antanas Kaributas Skinderis, Stasys Žilys, Antanas Rubšys ir daugelis kitų.

Laukuvoje, kaip ir kitose šios serijos monografijose, gausu žemėlapių, nuotraukų, spausdinamas iš šio valsčiaus kilusių, čia gyvenusių ar kitaip su juo susijusių žmonių biografijų sąvadas, yra informacijos apie straipsnių autorius, pateikiamos asmenvardžių ir vietovardžių rodyklės.

Rasa Kašėtienė